

Zabos Aurél

⋮ Dositej Obradović Gimnázium és Közgazdasági Iskola, Topolya
⋮ rmarina@freemail.hu

ISKOLÁK ZENTAGUNARAS TÖRTÉNELMÉBEN

Schools in the history of Zentagunaras

Škole u istoriji Novog Orahova

A tanulmányomban kifejtem szülőfalum, Zentagunaras helytörténetének egy szegmensét. Az iskolák nagyon fontos szerepet vállalnak a közösségünkben, hiszen nemcsak a tananyagot tanítják meg, hanem az életre is felkészítenek bennünket, így méltó emléket próbáltam állítani a környékbeli iskoláknak. Volt olyan iskola, amelyről mindössze két adatközlőm tudott, azok is keveset. Szerencsére volt el-lempélda is, a Polyák-iskola rendeltetéséről és romjairól még a fiatalok is hallottak.

Kulcsszavak: zentagunarasi iskolák, oktatás központosítása, oktatás kezdete, népoktatás

BEVEZETŐ

Zentagunaras Topolya községben helyezkedik el, Topolyától 12 kilométerre a Topolya–Zenta főútvonalon. Első említése Likasegyház néven történik egy 1459. november 5-i oklevélben. A mohácsi vész után is lakott volt, 1591-ben 31 adózó házat tartottak nyilván, ami akkor feleakkora volt, mint Szabadka. Az 1740-ben készült térkép utolsóként említi Likasegyházát Likas néven, a későbbi felmérések ezt a területet már pusztaként ismerik. A 19. században a Jászságból idetelepített lakosok állattenyésztők voltak. Ekkor Külsőjárásnak is hívták, mivel Zenta járás szélén helyezkedett el. 1862 után felparcellázták a járást, így egy sűrűn lakott tanyavilág alakult ki. Ekkor Gunaras és Zenta Gunaras néven is említik. A magyar időkben, 1941-ben önállósították a tanyavilágot Likasegyháza néven. A jugoszláv időkben elnevezése Senčanski Gunarašra, Orahovóra, majd Novo Orahovóra változik. Ekkor telepítenek 360 ruszint a településre, és ekkor kerül a falu Topolyához. Magyarul 2004-től Zentagunaras a neve. 2002-ben 1918-an éltek itt, 1737 magyar és 181 ruszin. Jelenleg körülbelül 1800-an vannak bejelentve, állandó lakosainak száma 1700-nál kevesebb.

PUSKÁS-TANYA

Puskás Albert épített a házához egy tantermet, ott tanította az oda járó gyerekeket. Nagy szürkemarha-gulyája volt, abból tellett az építkezésre. Feltételezések szerint az újratelepítés idején lett építve, ezt próbálja igazolni, hogy falait még nem verték, hanem taposták, amit ez idő tájt kezdett felváltani a vert fal. Csak két adatközlőm tudott róla. A házat jelenleg bontják.

A HATÓSÁG ÁLTAL MEGSZERVEZETT OKTATÁS KEZDETE A MAI ZENTAGUNARAS TERÜLETÉN

Az egykori Osztrák–Magyar Monarchia 1868-ban iskoláztatási törvényt hozott meg, melyet 1896-ban kibővítettek azzal, hogy a tanyákon élő gyermekeknek is biztosítani kell az iskoláztatást. A törvény értelmében minden 6 éves köteles volt iskolába járni 12, illetve 15 éves koráig. A fogyatékkal élőket orvosi igazolással lehetett kiíratni, illetve be sem íratni. Ha a szülő vagy a gyám nem akarta iskolába járatni a gyermekét, négyszer sújthatták egyre nagyobb pénzbírsággal, amit az iskola kapott meg. Ha ez sem járt eredménnyel, akkor az iskola felsőbb iskolaszékeknél tehetett jelentést.

POLYÁK-ISKOLA

Zenta város 1910-ben határozatot hozott a járásban épülő tanyavilágbeli iskolák építéséről. 1911-ben megtekintik a Polyák Henrik zsidó származású gazda által felkínált földterületet is. 1912-ben a Magyar Királyi Vallás- és Közoktatási Minisztérium elfogadja Sváb Gyula szecsessziós kisiskolatervét, amit a Polyák-telken kezdtek el építeni ugyanabban az évben Gráf Ármin vezetésével. 1913-ban megkezdődik a tanítás. Az első világháborúban kisebb megszakításokkal, nagy fáradtságok árán sikerült fenntartani az iskola működését. Megszakítás csak akkor volt, amikor nem volt tűzrevaló, amikor katonákat szállásoltak el az iskolában, amikor kitört a spanyolnáthajárvány, illetve az első világháborút követő zavargások idején. A tanároknak 1923-ig szerb nyelvvizsgát kellett tenniük, addig csak ideiglenesnek tekintették állásukat. A második világháborúban a nagy szegénység ellenére tovább folyt a tanítás. 1941-ben a magyar hatóságok átszervezték az oktatást. 1975-ben összevonva tanultak elsőtől negyedikig. Huszár Zsuzsanna tanítónőnek ekkor járt le a szerződése az iskolával, helyette az Október 18. Általános Iskola Dudás Imrét helyezte ki, akinek csak három hétig sikerült fenntartania a tanítást. Ezután végleg bezárt az iskola, azóta rettenetes állapotban található a Szenttamási úton.

KADVÁNY-ISKOLA

A Kadvány-iskolát a Topolya–Zenta és a Csantavér–Szenttamás útvonal kereszteződésében építtette Kadvány Károly földbirtokos 1910 körül, ami ma a település központja. Négyosztályos volt, az 1. és 2. délelőtt, míg a 3. és 4. osztály délután járt iskolába. A tanítónak minden hónapban jelentést kellett vinnie Zentára az iskolával kapcsolatban. A falu fizetés gyanánt földet, sertést, búzát és baromfit adott a tanítóknak. 1963-ban a szövetkezet került ide, míg az iskola átköltözött a mai helyére. Szemeti Kálmán és felesége, illetve Gere Mária is tanítottak itt.

GUNARASI ISKOLA

1910 környékén épült az akkori Gunaras-soron, ami ma Zentagunaras-hoz tartozik. Az iskola ugyanúgy nézett ki, mint a Tornyi Könyvtár. Kezdetben 4 osztályos volt, majd kibővítették 6 osztályosra. Erdélyből érkezett a két Radó lány, akik már zenét is tanítottak, tudtak kottából olvasni. Az épületben volt egy zongora is.

A RUSZIN NYELVŰ TANÍTÁS KEZDETE

A településre 1946-ban betelepítették a ruszinokat. Nem lett időben kész a nekik szánt iskola, ezért a tanítást a Dukai-kastély egyik kitisztított és bemeszelt tyúkóljában kezdték. Ezután voltak, kik a Polyák-iskolába jártak 1949-ig, voltak, akik a mai ruszin otthon tantermébe 1950-tól 1962-ig, míg a többség Vladimir Rohanj tanító keze alá, az elkészült ruszin iskolába. Ide Bácskeresztúrról hozták a fapadokat. Ezt az iskolát esküvők és egyéb rendezvények tartására is használták. Az épületet 1975-ig ifjúsági otthonként használták, majd lebontották. Az iskola új helyét az akkori ruszin tanítók lakásába helyezték ki. Pár falat kibontottak, és el is kezdődhetett a tanítás. Itt tanított Nikola Szegedi és Vitomir Bodzsanyec 1966-ig, amikor pedig bezárták az iskolát, átköltöztek az Október 18. Általános Iskolába. Eddig az évig 6 osztályos volt a ruszin anyanyelvű oktatás. Az iskolát azután ifjúsági otthonként használták, ma pedig diszkóként funkcionál.

OKTÓBER 18. ÁLTALÁNOS ISKOLA

Mikor a két falubeli szövetkezet, a Sloga és a Partizan egyesült, akkor elkapták a Kadvány-iskolát irodaépületnek, míg az összes iskola a Partizan volt irodaépületében kapott helyet. Ekkor alakult meg az Október 18. Ál-

talános Iskola, ami már 8 osztályos volt, így a 6. osztály után nem kellett Topolyára menni elvégezni a 7–8. osztályt. Ez a hely sokkal előnyösebb volt a Kadvány-iskolánál, ott a megépült főút következtében fellendült a forgalom, mindezek mellett körbe volt véve épületekkel, és nem tudott terjeszkedni. Az új iskola nem rendelkezett elegendő osztállyal, így egy emeletet ráépítettek, és egy újabb épületrész került az iskola mellé. A tornaterem többszöri megnagyobbítás után nyerte el mai alakját és nagyságát. Az emeleten foglal helyet a topolyai Bambi Iskoláskor Előtti Intézmény két tagozata és a topolyai zeneiskola harmonika tanszaka. A ruszin iskola megszűnése után egy tantermet kapott Vladimir Timko, Marija Timko és Amalija Dudas. Ez már csak 4 osztályos volt, és ezek is össze voltak vonva. A gyerekek 4. után Topolyára mentek szerb tagozatokba. 1966-tól 1969-ig sikerült fönntartani, ezután megszűnt. Máiig van ruszin nyelv mint választható tantárgy heti egy órával. Az iskola első igazgatója Gracza János volt, akiről a magyar kultúrotthon kapta a nevét. Ma alig több mint 130 tanuló jár ide, és 30-nál kevesebb dolgozója van az iskolának. Jelenleg a legkisebb osztályban 11-en vannak.

ÖSSZEGZÉS

Minden egyes mai magyar és ruszin településnek meg kell birkóznia a népesség és a tanulók csökkenésével. Ha a településen beszüntetik az anyanyelvű oktatást, akkor szinte visszafordíthatatlan lesz az elvándorlás és a beolvadás. A zentagunarasi lakosoknak mindig is fontos volt ezen iskolák emlékének megőrzése, mivel ezekre is büszkék lehetünk. Kutatásommal egyszerre próbálom felhívni a figyelmet a régi iskoláknak, épületeknek és kultúrájának a fontosságára, illetve az anyanyelvi oktatás szükségességére, mivel a múltunk, a jelenünk és a jövőnk múlik rajta.

ADATKÖZLŐK

Bús Imre	Rac Ljubo
Bús Irén	Rózsa László
Dudás István	Szeverics Franciska
Kisjuhasz Marija	Üveges Gizella
Kisjuhasz Mirony	

IRODALOM

KOCSIS Antal: *Zentagunaras múltjából*. Pannonia-Print, Topolya, 2014.

INTERNETES FORRÁS

<http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5360> (2015. 12. 01.)

Schools in the history of Zentagunaras

The following study deals with one segment of the local history of the author's native village, Zentagunaras. Schools play an important part in the life of the village, because they not just teach the curriculum, but also prepare the pupils for life. Due to this, the author wanted to commemorate the memory of the schools found in the area. During the process, the author encountered one school, which was known to only two subjects, and their knowledge was also scarce. Fortunately, there was an opposing example as well, namely the Polyák School – even the young were familiar with the location of the ruins and the purpose of that school.

Key words: schools in Zentagunaras, the centralization of education, the beginning of formal education, public education

Škole u istoriji Novog Orahova

U studiji izlažem jedan segment zavičajne istorije mog rodnog sela, Novog Orahova. Škole preuzimaju na sebe vrlo važnu ulogu u svojim zajednicama budući da ne samo što prenose na učenike nastavno gradivo, već nas ujedno i pripremaju za život, te sam stoga pokušao da podignem dostojan spomenik školama iz okoline. Bilo je škola za koje su znale samo dve osobe koje su mi bile izvor podataka, a čak i one malo. Bilo je srećom i suprotnih primera, za namenu i ruševinama Poljak škole znaju čak i mladi.

Ključne reči: škole u Novom Orahovu, centralizacija obrazovanja, počeci formalnog obrazovanja, narodno obrazovanje

Beérkezés időpontja: 2017. 01. 20.

Közlésre elfogadva: 2017. 02. 09.

